

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.07 (3367) ●

● ЧАЦВЕР, 20 ЛЮТАГА, 2014

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

**Астаньковічэй
слухае Астана**
Аўтарскі вечар
кампазітара-
беларуса і ягонай
жонкі **Стар. 2**

Негаўскі бераг дзяцінства
Наталля Прушынская з Петразаводска
даслала ў рэдакцыю ўспаміны
пра пасляваеннае жыццё
з маці-настаўніцай на Гомельшчыне
Стар. 3

Цярэшка, жартаўнік з Іркуцка
Сябры беларускай суполкі
ў суровай Сібіры грэюцца
ўзімку танцамі ды гульнямі —
як і раней тое рабілі
іх продкі **Стар. 4**

ГОНАР І СЛАВА

На вяршыні прызнання

У Нацыянальнай бібліятэцы ўшанавалі лаўрэатаў прэміі “За духоўнае адраджэнне” і спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Беларусі дзеячам культуры і мастацтва 2013 года

Людміла Малей

Такія імпрэзы па традыцыі ладзяцца, каб яшчэ бліжэй пазнаёміць шырокую грамадскасць з лаўрэатамі. Калі праходзіла літаратурна-творчая сустрэча з імі, у бібліятэцы адкрылася кніжна-ілюстрацыйная выстава “Вялікі талент, вялікая работа, вялікае сэрца”. Ушаноўваліся людзі, якія працай славяць Беларусь, самі жывуць па прынцыпах чалавечасці і міласэрнасці. Сярод лаўрэатаў — мастакі, урачы, святары, творчыя калектывы. На выставе прадстаўлены кнігі, фотаздымкі, перыядычныя выданні, якія расказваюць пра іх. Як адзначыла намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Таццяна Кузьмініч, кожны з лаўрэатаў ішоў да духоўнага Алімпу доўга, не дбаючы пра ўзнагароду.

Аляксандр Трухан, дырэктар Беларускага дзіцячага фонду, сумесна з калектывам, дзясяткамі валанцёраў шмат зрабіў, абараняючы правы дзяцей. Фонд рэалізуе шэраг значных гуманітарных праектаў. Хоць у Фондзе няшмат штатных супрацоўнікаў, але за 25 гадоў ён пры падтрымцы валанцёраў — урачоў, педагогаў, студэнтаў, пенсіянераў — дапамог тысячам

Галіна Радзівонава (злева) узначальвае Рэспубліканскую дзіцячую бальніцу медыцынскай рэабілітацыі

дзяцей. Досвед Фонду пераймаюць іншыя аб'яднанні ды арганізацыі, іх дзейнасць падтрымлівае дзяржава. Лаўрэат распавёў аб праграмах “Цёплы дом”, “Дзіцячае сэрца” ды іншых, дэманстраваўся відэаролік аб дзейнасці Фонду.

Высокай узнагародай ушанаваны калектыв Рэспубліканскай дзіцячай бальніцы медыцынскай

рэабілітацыі. Там шмат робіцца для юных пацыентаў, і сучасныя тэхналогіі дазваляюць адаптаваць дзяцей з асаблівасцямі развіцця ў грамадстве. Галоўны ўрач бальніцы Галіна Радзівонава заўважыла: у прафесіі застаюцца прафесіяналы, тыя, хто любіць справу, жыве ў плыні дабрны, міласэрнасці. Такія людзі і дапамагаюць пацыентам

спраўляцца як з хваробамі цела, так і лячыць іх псіхалагічныя траўмы.

Бывае, што дзеці па шэрагу прычын аказваюцца ў сацыяльна цяжкім становішчы. Адна з тых, хто прыходзіць ім на дапамогу, — начальнік інспекцыі па справах непаўналетніх УУС Мінскага раённага выканкама Вольга Чамаданава. **→ Стар. 4**

ВЕСТКІ

Востраў у акіяне памяці

Карына Папкова
Фотавыстава да 25-х угодкаў
вываду савецкіх войск з
Афганістана адкрыта ў
Мінску

Фоталетапіс адлюстроўвае храналогію афганскага руху, гісторыю стварэння мемарыяла Востраў мужнасці і смутку ў Мінску. Сабраў калекцыю намеснік старшыні Саюза дэсантнікаў Беларусі, адзін з аўтараў і праекціроўшчыкаў мемарыяла Валерый Махнач. Ён яшчэ школьнікам удзельнічаў у паходах па месцах баівай і працоўнай славы савецкага народа. Амаль за 30 гадоў сабраўся ў яго вялікі архіў па афганскай тэме.

На фотаздымках — былыя воіны-інтэрнацыяналісты, ветэраны, дэсантнікі, знакавыя моманты з мільянаў, дзён Памяці. Ёсць і аўтар скульптуры “Анёл, які плача” Юры Паўлаў. Шырока паказана дзейнасць клубаў, грамадскіх аб'яднанняў воінаў-інтэрнацыяналістаў.

На адкрыцці фотавыставы “Востраў мужнасці і смутку” старшыня першага Мінскага гарадскога Савета клуба воінаў запаса “Памяць” Павел Шэцько расказаў, як вярнуўся ў 83-м з афганскай вайны пасля цяжкага ранення і палічых тады сваім абавязкам расказаць, што ж там, у Афганістане, адбываецца. Былыя афганцы стваралі клубы падрыхтоўкі юнакоў да службы ў войску, шукалі і падтрымлівалі маці загінулых, аказваюць дапамогу воінам-інтэрнацыяналістам, якія сталі інвалідамі.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Шафёр з Дарогі жыцця

Незадоўга да 70-годдзя поўнага зняцця блакады Ленінграда на магіле Парфена Сідарэнкі ў Беларусі з’явіўся новы помнік, а ягоная ўнучка Наталля абараніла доктарскую дысертацыю ў Сарбоне

Іван Ждановіч

З успамінаў ветэранаў мы ведаем, як імгненна магла абарвацца ў вайну нігачка жыцця. Быў чалавек — і няма. Жудасна вялікія страты былі на перадавой, у тым ліку і на знакамітай Дарозе жыцця, дзякуючы якой жылі ў блакадзе, змагаліся з ворагам Ленінград і ланіградцы. Кожны рэйс мог стаць для шафёра апошнім: абстрэл з самалёта, прамыіна ці палонка ад снарада на лёдзе Ладагі... Таму, дарэчы, на здымках ваеннага часу палутаркі ГАЗ-АА на Дарозе жыцця мы бачым з прыадчыненымі дзверцамі ці без іх.

Увогуле машыны тыя, вобразна кажучы, “вазілі жыццё” пад штодзённым прыцэлам смерці. І цалкам апраўдана, што два гады таму пад Усевалажскам, на 10-м кіламетры Дарогі жыцця быў адкрыты помнік грузавіку-палутарцы. Копію машыны з бронзы ў натуральную велічыню зрабіў скульптар Сяргей Ісакаў.

А нядаўна я пабачыў абрыс палутаркі і на стэле помніка, пастаўленага на могілках у Касцюковічах, раённым горадзе Магілёўшчыны. Гэта даніна глыбокай павагі цесцю, былому шафёру з Дарогі жыцця Парфену Сідарэнку,

ад Пятра Рабка. Сам Пётр ураджэнец Чарнігаўшчыны, але паколькі ягоны бацька загінуў пры вызваленні Беларусі, то ён лічыць яе роднай. Мільёны людзей і сёння ўдзячныя ветэранам, усім тым, хто выстаў у вайне з фашызмам. Аднак, перакананы Пётр Дзям’янавіч, святую памяць нашу трэба падмацоўваць і справамі. Таму і парупіўся, за свае грошы аднавіў помнік ветэрану напярэдадні 70-х угодкаў поўнага зняцця блакады Ленінграда, а таксама юбілею вызвалення Беларусі. Увосень у рэдакцыю ад Пятра Дзям’янавіча, аб берагоў Венесуэлы, дзе цяпер жыве з жонкай-

немкай Гінай на невялічкай яхце былы капітан дальняга плавання, прыйшоў здымак помніка. На ім пад гадамі жыцця шафёра Парфена Сідарэнкі чытаем: “Салдат Вялікай Айчыннай вайны. Ваяваў на Ленінградскім і Беларускіх франтах. Усю вайну быў шафёрам знакамітай палутаркі. Дастаўляў прадукты і боепрыпасы ў асаджаны Ленінград па Дарозе жыцця. Вайну закончыў у Берліне. Быў сціплым і сумленным чалавекам”.

Распытаў пра франтавіка Пётр прапанаваў у былой яго жонкі, Святланы Парфенаўны з Клайпеды. Звязацца з ёй па электроннай пошце не

Палутаркі на Дарозе жыцця

ўдалося. У Мінску, падказаў Пётр, жыве і сын ветэрана, Яўген Сідарэнка. Заадно паведаміў: “У мяне добрая навіна: мая малодшая дачка Наталля Рабка, а яна ж унучка шафёра-беларуса Сідарэнкі з Дарогі жыцця, нядаўна абараніла доктарскую дысертацыю ў Сарбоне. Працуе экспертам па Усходняй Еўропе ў міністэрстве эканомікі Францыі”. **→ Стар. 2**

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

Астаньковічаў слухае Астана

У сталіцы Казахстана ладзіўся аўтарскі вечар кампазітара з беларускімі родавымі каранямі і ягонай жонкі

Іван Іванаў

Абодва яны, Марыянна і Дзмітрый Астаньковічы, закончылі Казахскую нацыянальную акадэмію музыкі. Працуюць там і цяпер: Дзмітрый на кафедры кампазіцыі, Марыянна — музыказнаўства. І нядаўна ў вялікай зале Казахскага нацыянальнага ўніверсітэта мастацтваў ладзіўся іх першы сумесны аўтарскі канцэрт “З любоўю да музыкі”. Пра тое мы даведліся з афішы, дасланай у рэдакцыю членамі суполкі “Радзіма”, якую ўзначальвае наш таленавіты суродзіч Дзмітрый Астаньковіч.

“Кампазітар, педагог, член Саюза кампазітараў Рэспублікі Казахстан, нарадзіўся 28 чэрвеня 1975 года ў горадзе Шымкенце, беларус”, — чытаем пра яго ў даведніку, што выйшаў у Астане. А як звязаны ён з Беларуссю? Дзмітрый Валер’евіч напісаў нам, што сам пакуль слаба валодае беларускай мовай, а дзед ягоны, Вітольд Іосіфавіч, і ў Казахстане ёй карыстаўся: з Беларусі быў родам. А род слаўны. “Не так даўно я даведаўся ад маёй цёткі, якая жыве ў Маскве, што мы — нашчадкі шляхецкага роду герба “Ляліва” з Магілёўскай

губерні, — паведамляе Дзмітрый. — Наш продак Міхайла Астаньковіч у сярэдзіне XVI стагоддзя служыў пры двары караля Рэчы Паспалітай Жыгімонта Аўгуста II. Маёнтак майго прадзеда, Язэпа Іванавіча, быў у вёсцы Каўшова, пад Мсціславам. Праўда, пра шляхецкасць у сям’і стараліся не гаварыць: занадта дорага такое паходжанне абышлося маім продкам у савецкі час. У 30-х Астаньковічы апынуліся ва Узбекістане, затым пераехалі ў Казахстан, дзе пусцілі карані, жывуць ужо тры пакаленні. Нягледзячы на адарванасць ад гістарычнай Радзімы, мы адчуваем сваю прыналежнасць да беларускага этнасу”.

Дзмітрый напісаў, што з узростам стаў лепш разумець свой характар, учынкi, а таксама ўспрымаць іх праз прызму беларускай самасвядомасці. І песні на беларускіх вершы ён пачаў пісаць. Да гэтага далучыў яго спявак з Мсціслава Віталь Астанковіч, які жыве ў Магілёве. Магчыма, яны родзічы: прозвішчы падобныя. “Я спецыяльна для яго напісаў два дзясяткі песень на беларускія тэксты, якія ён для мяне падбіраў асабіста, — удакладняе Дзмітрый. — На маё здзіўленне,

У сям’і кампазітараў Марыянны і Дзмітрыя Астаньковічаў — лад і гармонія

песні такія ўзнікаюць лёгка, нібы самі па сабе. Яны натуральна развіваюцца і ўспрымаюцца беларусамі як родныя. Я рады, што такая дзейнасць дапамагае мне ідэнтыфікавацца ў свеце”.

Дзмітрый Астаньковіч сёння вядомы як аўтар шэрагу сімфанічных, камерна-інструментальных і вакальных твораў розных жанраў, якія выконваюцца ўжо не толькі ў Казахстане, але і за яго межамі.

На нядаўнім канцэрте гучалі фартэп’яныя і вакальныя цыклы Марыянны Астаньковіч. Сярод выканаўцаў быў і Аляксандр Раманаў, прафесійны піяніст. Ён бацька кампазітаркі, быў педагогам у дачкі і зяця пад час іх вучобы ў Акадэміі

музыкі. Гучаў шэраг песень, рамансаў Дзмітрыя Астаньковіча, у тым ліку і на беларускай мове. “Сярод гледачоў былі і мае сябры з Беларускага культурнага цэнтру “Радзіма”, што для мяне было асабліва прыемна, — напісаў у рэдакцыю Дзмітрый. — Вы б толькі бачылі вочы беларусаў, калі гучала мая песня “Журавінка” на верш Рыгора Барадуліна! Проста захапленне і замілаванне”.

У сям’і Марыянны музыка гучала з дзяцінства, і цяпер у сям’і Астаньковічаў “з музыкой” гадуецца трое сыноў. Старэйшыя, Аляксандр і Дзмітрый, ужо вучацца іграць на гітары, музычныя здольнасці праяўляе і трохгадовы Мікалай.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Шафёр з Дарогі жыцця

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Сын салдата ў Мінску адшукаўся, мы сустрэліся. У жыцці Яўгена Парфенавіча, аказваецца, таксама было мора: працаваў 8 гадоў механікам рэфрэжыратараў на гандлёвым флоце. З дзяцінства ж памятае, як перад вайной бацька завербаваўся шафёрам пад Піцэр, і яны з маці-настаўніцай паехалі да яго ў Цераокі: былое фінскае паселішча, цяпер Зеленагорск, вёрст 50 ад Ленінграда. Няпоўных шэсць гадоў яму было, а шмат памятае: як сустрэкаў іх бацька на вакзале, брукавання вуліцы пасёлка, цагляныя домікі... А родавыя карані Сідарэнкаў — з Хоцімскага раёна Магілёўшчыны, з вёскі Стары Мосін. У хуткім часе, як пачалася вайна, маці з дзецьмі вярнулася ў Беларусь, а бацьку на другі ж дзень аблізілі.

Увогуле, як бачна з аповеду спадара Яўгена, Сідарэнкі “лёгка і на пад’ём”. Сам ён доўгі час жыў у Клайпедзе, як і сястра Святлана, там цяпер яго дачка Ірына, праўнучка Марыя і ўнучка Марына — яна, дарэчы, закончыла Беларускі інстытут народнай гаспадаркі. Сястра Людміла жыве ў Астрахані, пляменніца Наталля ў Парыжы...

Вярнемся, аднак, у ваенны час. “Эшалон, у якім мы ехалі ў Беларусь, часта бамбілі, і я чуць не згубіўся, — згадвае Яўген Парфенавіч. — Цудам адзін мужчына зацягнуў мяне праз вакно ў перапоўнены вагон, калі цягнік набіраў ход. Помню: пад час налёту ў Оршы адвалілася сцяна ў прывакзальным доме — і ўсе пакоі

відаць... Шмат людзей гінула. Урэшце мы дабраліся на станцыю Камунары, адтуль яшчэ 35 кіламетраў адолелі да маінай вёскі, да яе бацькоў: Якава Іванавіча і Алены Васілеўны Елісеевых”.

Бацька вярнуўся ў Беларусь толькі ў 46-м, хоць і праходзіў праз яе з баямі, калі ворага гналі на захад, а ў студзені 44-га нават пабыў дома ў кароткім “адпачынку па раненні”, калі вызвалілі Хоцімск. “Ён служыў у аўтабатар’ёна, вазіў грузы і па Дарозе жыцця, і ўсюды, дзе ў вайну патрэбна было, а медалём “За абарону Ленінграда” асабліва ганарыўся, — успамінае сын ветэрана. — Цяпер узнагарода ў Святланы. Увогуле ж вайну ён закончыў ва Усходняй Прусіі, меў медалі “За ўзяцце Кенігсберга” — на помніку неадкладнасць, “За перамогу над Германіяй” і вярнуўся з яе старшым сяржантам. Пасля ў Касцюковічах працаваў шафёрам, там і дом збудаваў. Нас, дзяцей, з маці гадавалі. Пра вайну не любіў расказваць, хоць ведаю, як шмат ён перажыў, асабліва ў блакаду. Расказаў, як яны з напарнікам трапілі пад бамбёжку на Дарозе жыцця. Ён за рулём, сябар справа. А ў налёт нікуды не дзецца, з трасы не звернеш. Рванула, казаў, побач з правага боку: напарніка насмерць, бацьку выкінула з машыны. Ён так і выжыў, хоць атрымаў цяжкую кантузію. Машына адразу пайшла пад лёд. А бацьку падабралі, адправілі ў шпіталь”.

Дом па 2-м Інтэрнацыянальным завулку, 2, які збудаваў ветэран,

стаіць па гэты час у Касцюковічах: Сідарэнкі іншым людзям яго прадалі. Сын памятае ветэрана як нястомнага працаўніка, які ніякай работы не баяўся. У ежы быў непатрабавальны, дзяцей павучаў: цаніце ўсё тое, што ёсць на сталае. Працаваў у лягасе, на машыне ГАЗ-53. На Дзень Перамогі, які ў доме заўсёды адзначалі, а б а в я з к о в а падымаў чарку. Праўда, бачыцца з бацькамі мараходу даводзілася ня ч а с т а :

Сын салдата Яўген Сідарэнка са здымкам бацькоў

з 54-га, як паступіў у Клайпедскую мараходку, бываў дома наездамі. І калі Парфен Яўсеевіч памёр у 86-м, у хуткім часе пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС, то Яўген і на пахаванне прыехаць не змог: быў, жака, у моры каля Анголы.

Цяпер варта яшчэ раз згадаць пра ўнучку ветэрана, доктара Сарбоны Наталю Пятроўну Рабко. Аказваецца, у яе, як і ў салдата Сідарэнкі, ёсць яркі “піцёрскі радок” у біяграфіі. Нарадзілася ў Клайпедзе, у маленстве штолета

Помнік на магіле франтавіка

наведвала дзядулю-ветэрана, бабулю Марыю ў Касцюковічах. “Дачка закончыла факультэт псіхалогіі ў Санкт-Пецярбургскім універсітэце з чырвоным дыпломам, працавала ў літоўскім консульстве, а вечарамі ў тым жа ўніверсітэце вивучала французскую мову, — паведамляе Пётр Рабко. — Ад працы яе і паслалі вучыцца ў Сарбону, даўшы невялікую стыпендыю, ну і я дапамагаў. Вывучала палітычную псіхалогію, атрымала так званы дыплом майстра. Была менеджарам у рэдакцыі старэйшай рускамоўнай эмігранцкай газеты “Русская мысль”, потым працавала ў камерцыйнай фірме эканамічным экспер-

ЧЫТАЧ — ГАЗЕТА

Праграма дзеянняў

Рэалізацыя Дзяржпраграмы “Беларусы ў свеце” — гэта дапамога суайчыннікам з замежжа

Ці могуць суполкі суайчыннікаў з замежжа разлічваць на падтрымку дзейнасці з боку беларускай дзяржавы? І ці сістэменная такая дапамога? Падобныя пытанні часам паступаюць у рэдакцыю. І таму, хто грунтоўна займаецца ў замежжы беларускімі справамі, цікава будзе азнаёміцца з Дзяржаўнай праграмай супрацоўніцтва з беларусамі замежжа “Беларусы ў свеце” на 2013-2015 гады. Зацверджана яна летась 3 снежня пастановай Саўміна №1035. Праграму можна знайсці ў інтэрнэце.

Ініцыятарамі дзяржпраграмы выступілі шэраг міністэрстваў, іншых устаноў. Каардынатарам стала Міністэрства культуры. На рэалізацыю праграмы выдзяляецца амаль шэсць з паловай мільярдаў рублёў з рэспубліканскага і мясцовага бюджэтаў. Сродкі ідуць на розныя мэты. У тым ліку і на стварэнне ўмоў і ўдасканаленне механізмаў узаемадзеяння з беларусамі замежжа ў сачынакультурнай сферы ды садзяенне захаванню беларускай дыяспарай нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці. Аказвае дзяржава падтрымку нашым суайчыннікам і ў захаванні роднай беларускай мовы, выдзяляюцца сродкі для таго, каб наладжваць эканамічныя кантакты з беларусамі замежжа.

там па Усходняй Еўропе — адтуль яе і запрасілі ў міністэрства эканомікі”.

У дысертацыі, абароненай у лістападзе мінулага года, Наталля Рабко даследавала асаблівасці эканамічнага развіцця краін Усходняй Еўропы, аднак, удакладняе Пётр, “Нагаша пра дзеда ведае не вельмі, таму дапамагчы табе нічым не зможа”. Парадокс жыцця: сама ў легендарным Піцеры вучылася, які дзед-франтавік абараняў, пра блакаду ведае. І яшчэ такі нюанс: аказваецца, менавіта дзякуючы таму кароткатэрміноваму “адпачынку па раненні” шафера з Дарогі жыцця і нарадзілася яе маці Святлана! Эх, людзі-людзі... Яе 13-гадовая дачка Паліна, паведамляе далей дзядуля Пётр, жыве часцей з бабуляй Святланай у Клайпедзе. Цікава, ці ведае ўвогуле Паліна, што дзякуючы і яе прадзядулю Парфену Сідарэнку, шаферу-беларусу з Дарогі жыцця, выстаяў у блакаду Ленінград? І не абарвалася нітка жыцця, якая дзіўным чынам звязала ў адно цэлае хоцімскае вёску Стары Мосін, Ленінград, Касцюковічы, Парыж...

Спадыяюся: “дзіця свету” Паліна, дачка доктара Сарбоны, жывучы паміж Клайпедай і Парыжам, абавязкова будзе ведаць і пра свае беларускія родавыя карані. Веру: пабачыць яна і помнік з легендарнай палутаркай на магіле свайго прадзеда, Парфена Сідарэнкі ў Касцюковічах. Бо салдат Сідарэнка добрую памяць пра сябе заслужыў, у тым ліку і перад тварам смерці на легендарнай Дарозе жыцця.

ЛЁСЫ

Негаўскі бераг дзяцінства

Наталля Прушынская з Петразаводска, дачка пісьменніка-класіка Андрэя Мрыя, даслала ў рэдакцыю свае ўспаміны пра пасляваеннае жыццё з маці-настаўніцай на Гомельшчыне. Тэкст падаецца з невялікімі скарачэннямі.

“Гаварыць я стала інакш”

Вясной 1947-га, ледзь скончыўся навучальны год, мяне сабралі ў дарогу ў Гомель. Да цягніка ў Петразаводску праводзілі ўсе сваякі, аддалі мяне пад апеку настаўніцы: яна ехала з сынам да родных. На вакзале ў Гомелі пасля трох гадоў расстання мы і сустрэліся з мамай. Яна — у шэрым гарнітуры, трошкі як быццам чужая, незнаёмая... Спачатку жылі ў Навабеліцы, прыгарадзе Гомеля, здымалі пакой у прыватным доме. Мама працавала ў рускай школе настаўніцай пачатковых класаў, мяне вызначылі ў другі клас. Там я ўпершыню далучалася да беларускай мовы, яе выкладалі як адзін з прадметаў. У зносінах з аднагодкамі не адчувалася цяжкасцяў, аднак моўныя адрозненні сталі прыкметнымі на ўроках. Граматыка і правапіс у новай для мяне мове здаліся нават прасцейшымі для засваення, чым у рускай.

Праз два гады нам з маці давялося пераехаць у Негаўку, у Буда-Кашалёўскі раён. Школа там была беларуская, а руская мова выкладалася як адзін з прадметаў. Лёгка ўвайшоўшы ў тое моўнае асяроддзе, толькі праз паўгода, як прыехала на зімовыя каникулы ў горад, па рэакцыі сваякоў і ранейшых таварышаў зразумела, што гаварыць я стала інакш. З прычэсам на ВНУ сваякі казалі: трэба “аднавіць” рускую, але ў чацвёртым і пятым класе я актыўна і з радасцю асвойвала беларускую. Да шостага дома мне купілі беларускія падручнікі, а ў Гомелі падарылі рускія: з пажаданнем рыхтаваць хатнія заданні па іх, а перад тым, як адказваць, прасіць у настаўніка дазволу адказаць па-руску. Прызнацца, баялася: калі буду гаварыць не на той мове, што ўсе — як адрэагуюць аднакласнікі, ці не папракнуць у зазнайстве? Паспрабавала. І ні папракаў, ні абурэння не было, вучні слухалі мяне нават з інтарэсам. Так і працягвала я, аж да заканчэння Негаўскай сямігодкі, адказваць на ўсіх уроках па-руску, акрамя, натуральна, урокаў па беларускай мове і літаратуры. У размовах з аднакласнікамі таксама выкарыстоўвала рускую. Па вяртанні ў Петразаводск заставаўся невялікі “негаўскі” акцэнт, які неўзабаве быў пераадолены.

Настаўнікаў з Негаўкі памятаю. У чацвёртым класе вучыў нас пажылы Лука Іванавіч. З падачы настаўніцы беларускай мовы Марыі Цімафееўны мне з пятага класа асабліва падабаліся творы Якуба Коласа і Янкі Купалы, а ў сёмым уразіла паэма “Тарас на Парнасе”. Матэматыку выкладаў Віктар Міхайлавіч, ён вёў радыёгурток яшчэ да таго, як у вёсцы з’явілася радыё. Гісторыкам быў спакойны, ураўнаважаны Аляксандр Іванавіч Бяспалаў. Матэматык Кацярына Іванаўна Данцова кіравала ў школе драмгуртком.

У нашу школу хадзілі дзеці з вёскі Люшава, за два кіламетры. Старэйшыя падлеткі з Негаўкі ў васьмым-дзясятым класах вучыліся ў Бронніцкай школе, кіламетраў за 5 ад нашай вёскі. У дапамогу калгасу мы часам хадзілі на ўборку сена, коксагыза ды на іншыя працы. Памятаю ўступленне ў камсамол: групай мы ішлі 18 кіламетраў у райцэнтр, Буду-Кашалёўскую. Больш чым дзве гадзіны заняла дарога, мы добра стаміліся. У Будзе нас сустракаў работнік райкама, мы іначавалі ў яго дома. Пра далейшыя лёсы маіх негаўскіх сяброў пазней расказвала мама: Валодзя Шчарбакоў паступіў у вышэйшае лётнае вучылішча, Грыша Казлоў з Люшава — у Інстытут інжынераў чыгуначнага транспарту. Памятаю таксама Надзю Арцёменку, Васю Хомчанку, камсорга Нюру Шчарбакову, Алёшу Гаўрыленку, Зою Дзмітрычэнку, Валодзю Клімава, майстрыху Франю ды іншых.

Наталля Прушынская з мужам збіраюцца наведаць Беларусь

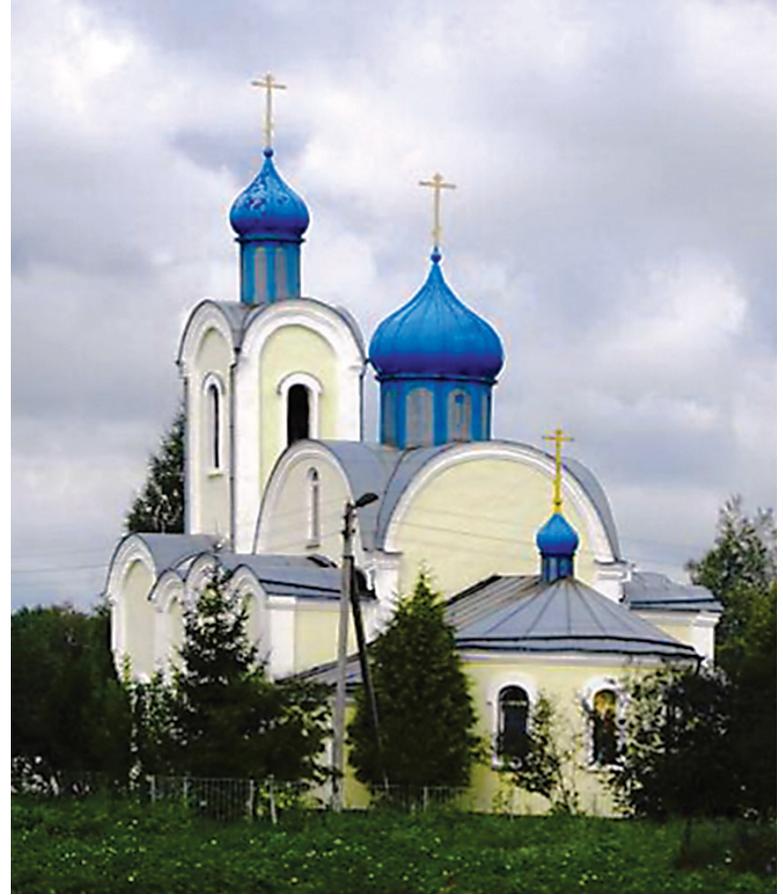
У райцэнтр і на станцыю, каб сесці на прыгарадны цягнік да Гомеля, пешшу рэгулярна хадзілі і мы з мамай, калі не было спадарожнай падводцы ці грузавіка. Ішлі праз Бронніцу, Пяціхатку, Усцінаўку, Чырвоны Курган пры райцэнтры, дзе знаходзіўся Буда-Кашалёўскі тэхнікум лясной гаспадаркі (цяпер Аграрна-тэхнічны каледж. — Рэд.). Памятаю прыгажосць грэчковых палёў, іх мядовы водар, высёлку над рэчкай, бусла на буслянцы ў вёсцы Усцінаўцы... На зімовыя і летнія каникулы ў Гомель прыязджаў мой брат Артур, які вучыўся ў Ленінградскім політэху. Гасцявалі зрадку летам у Гомелі і цётка Ксеня з маёй сястрой Аксанай — прыязджалі з Петразаводска.

У першы негаўскі год жылі мы ў Марыны Атрохавай, праз дарогу ад школы. Мама расказвала, што тата запісваў у народзе казкі — і мне хацелася нечага такога. Гаспадыня ведала казкі, ды я была ўжо “адукаваная”, адразу пазнала Пушкіна. Потым мы жылі ў пакой-“зале” калгаснікаў Алены і Васіля, там яшчэ жылі дачка-заатэхнік, зяць-ветэрынар ды ўнукі гаспадароў. Людны. У Негаўцы, ды і

ў Навабеліцы з намі часам жыў мой старэйшы брат Юра. Ён паступаў у тры вуну, але не ўтрымліваўся там. У дзяцінстве з ім здарыўся стрэс, які своечасова не вылечылі. Хварэў, бываў у шпітальных, часам працаваў — у геадэзічных экспедыцыях, пачніком, дворнікам. Таленавіты быў: на пачатку 50-х друкаваў свае вершы ў стылі Маякоўскага ў “Комсомольской правде”. Любіў спяваць, сам сабе “ставіў голас”, а на грошы па рэабілітацыі бацькі купіў баян.

“...Ды загінуў дзесьці ў завейных краях”

Помніцца, у Негаўцы да мамы, Соф’і Андрэеўны Шашалевіч, вяскоўцы паважліва звярталіся: настаўніца. Яна выкладала рускую мову і літаратуру, займалася са слабейшымі вучнямі — і я, дарэчы, таксама. Шмат было спыткаў для праверкі, я дапамагала ёй. Неяк на ўроку па гісторыі ў 4-м класе Лука

Мікалаеўская царква ў Буда-Кашалёве

— у голасе Канстанціна Міхайлавіча чуецца смутак, — ды загінуў дзесьці ў завейных краях. Ён здагадаўся, што “Сымон-музыка” пабіты на некалькі колаў. І наогул цікава пісаў пра паэму. Казаў, што мастак — гэта адлюстраванне вобразаў роднага жыцця. Бабарэку памятаеш? Хоць вы абодва ва “Узвышшы” былі. Вось ён чужых думак не пераказваў, свае меў...”

Што бацька быў чытачом бібліятэкі Зыкава, ускосна сведчыць і такі факт. Калі мама аднаўляла дакументы аб шлюбе з бацькам і аб маім нараджэнні, згарэлыя разам з нашымі рэчамі пад час вайны, то ў графах “месца нараджэння мужа” і “месца нараджэння жонкі” напісала: Палуж. А тата ж родам з Доўгавіч, гэта цяпер Мсціслаўскі раён. Тая памылка сведчыць: у Палужы бацька жыў, у сваёй сям’і Шашалевічаў, у дзіцячыя і юнацкія гады.

Пра тое, як мае бацькі пажаніліся, распавядаў летам 1965-га наш сваяк, народны мастак БССР скульптар Аляксандр Грубэ, які жыў у Маскве. Ён быў сведкам эпизоду канца 20-х гадоў, калі мама, якая тады вучылася ў Ленінградзе, з’язджала на вучобу. І сябры, у ліку якіх былі сам Грубэ і мой будучы бацька, прыйшлі на вакзал праводзіць яе. Ужо калі яна ўвайшла ў вагон, бацька раптам крыкнуў: “Соня, выходзь за мяне замуж!” Цягнік крануўся, мама прыхілілася да акна... Аляксандру Васілевічу ўчынак сваяка падаўся тады дзіўным: Андрэй Шашалевіч быў закаханы ў Верачку, стрыечную сястру Грубэ, якая, аднак, выбрала іншага. Ды што ж тут дзіўнага! І маміным ідэалам, ведаю, у юнацтве быў нейкі малады настаўнік, арыштам якога яна была ўзрушана.

“Тваё першае слова было: “Хэ-эбця!...”

Незадоўга да заканчэння Негаўскай сямігодкі ў нас з мамай была размова пра мой далейшы лёс. Былі розныя варыянты, у тым ліку і вучоба ў Лясным тэхнікуме Чырвонага Кургана, і я гатова была абраць такі шлях. Але мама настаяла, каб я адкрыла ёй душу. І нельга было схлусіць, не прызнацца: у думках быў Петразаводск з выходам на інстытут замежных моў. Помню, аглядаючы пакой, успамінаючы сяброў, я спытала: але ж я сюды яшчэ прыеду? “Не”, — з вялікім жалем адказала мама.

Наступным летам я ўсё ж прыеха-

ла да яе ў Негаўку, а пасля не давялося. Калі заканчвала школу, педінстытут, мама працавала ўжо ў іншых школах раёна: у Надзеждзіне, Елянцы, Дзёрбічах і Кастрычніку. Вяскоўцы тады з’язджалі ў гарады, і мама з братам маім Юрам маглі арандаваць не кут або “залу” — хату. У 1964-76 гадах яны жылі ў Гомелі. Смерць Юры цяжка адбілася на маміным здароўі, я забрала яе ў Петразаводск. Мама памерла ў 1987-м, ёй было 88 гадоў.

Мілая мая мамачка, колькі ж табе, тваім блізім давялося ў жыцці пераціраць... Памятаю, маіх дачок-дашкілятак яна брала за рукі, вадзіла з імі карагод, напяваючы песеньку свайго дзяцінства, у якой згадваліся яе браты, сёстры і яна сама: “Ваня, Воля, Саша, Грыц./ Вася, Соня, Коля — цыц!” З іх Саша-Аляксандра стала настаўніцай, загінула ў галодныя гады на Украіне. Грыц-Рыгор Зыкаў, удзельнік грамадзянскай вайны і спартсмен, загінуў пад Сталінградам у Вялікую Айчынную. Адышлі і іншыя маміны браты і сёстры. Іван Зыкаў, які закончыў яшчэ да рэвалюцыі Пецярбургскую духоўную акадэмію, у 20-30-я выкладаў рэальныя навукі ў Ноўгарадзе, затым быў дэканам аднаго з факультэтаў Гомельскага педінстытута. Вольга і мама былі настаўніцамі, Васіль — аграномам, Мікалай — гідралагам.

Неяк мае дзяўчынкі з сяброўкамі ўспаміналі вымаўленьня імі першыя словы і фразы. Тады мама раптам ціха кранула мяне за рукаў, нагадала пра першае маё слоўца, выгаваранае ў вогненным 1941-м. Я папрасіла хлеба... Ніколі раней маме не даводзілася мне пра тое расказваць, хоць некаторыя эпизоды галодных гадоў акупацыі на Браншчыне, у вёсцы Паўлічы прыгадвала і яна, і ў маёй памяці захоўваліся. Прычым мама ўзнавіла тую маю просьбу-малюбу жаласным голасам: “Тваё першае слова было: “Хэ-эбця!...” Якім жа цудам удалося ёй урагаваць мяне ў тую жудасную гаду...

Так склалася доля мая, дачкі беспадстаўна рэпрэсаванага беларускага пісьменніка, што на роднай мове бацькоў і дзядоў гаварыла я толькі два гады з чатырох, пражытых у Негаўцы. Але ж тыя гады былі гадамі майго маленства і дзяцінства, побач з мамай — лепшым часам у жыцці кожнага чалавека. Таму ў думках я вяртаюся ў Негаўку зноў і зноў. А дасць Бог — можа, яшчэ і завітаю туды...

ЖЫВАЯ СПАДЧЫНА

Цярэшка, жартаўнік з Іркуцка

Сябры беларускай суполкі ў суровай Сібіры грэюцца ўзімку танцамі ды гульнямі — як і раней тое рабілі іх продкі

Калі хто забыўся ці не ведаў, нагадаю: “Жаніцьба Цярэшкі” — гэта беларускае традыцыйнае абрадавае свята з Каляднага цыкла. Ладзіў яго, з улікам досведу продкаў, асэнсаванага фалькларыстамі, наш маладзёжны клуб “Крывічы”. Годнае месца для вясёлай імпрэзы знайшлося ў Гістарычна-мемарыяльным комплексе “Сядзіба Уладзіміра Сукачова”, родавым гняздзе заснавальніка Іркуцкай гарціннай галерэі.

Мушу прызнаць, што “Жаніцьба Цярэшкі” і ў нашым часе іркуцкай моладзі даспадобы: вабіць адмысловая эстэтыка дзеянняў ды мяккая, дамашняя атмасфера на ім. Цікава акунуцца з галавой у плынь вяселлягульні, адчуць сваю непаўторнасць, занурнуць у тонкі свет хвалюючых пачуццяў, вібраваць ад гарачых думак: “Ён выбера менавіта мяне!” ці “Яна глядзіць толькі на мяне!”.

Ва ўтульным двухпавярховым будынку былой канюшні купцоў Сукачовых людна: моладзь, дзеці, людзі старэйшага пакалення. Прышлі павесяліцца, даведацца пра нешта новае. Вось пачалася

гульня, і вядучыя, узяўшы на сябе ролі Бацькі-Цярэшкі ды Маці, дапамагаюць падбіраць-жаніць пары крыху сарамлівых спачатку дзядулек і бабулек. А назбіралася іх урэшце ажно 18. Варта патлумачыць: у жартаўлівай гульні “Жаніцьба Цярэшкі” так прынята называць юнакоў і дзяўчат. Як складуцца пары, як пакажуць яны сябе ў танцах — інтрыга! Каб аблегчыць справу, стварыць добры настрой, гурты “Крывічы” і “Званочки” спявалі адпаведныя Калядныя песні. Тым часам малыя дзяўчынкі, бачыла я, пахіхкавалі, жыва абмяркоўвалі, хто каму ў парах падыходзіць альбо не: ростам, станам, колерам валасоў, строем адзення...

Як у пары ўсіх паядналі, прыйшоў час Цярэшку зладзіць танцы для дзядулек і бабулек, а за адно дапамагчы ім пазнаёміцца, прыгледзецца адзін да другога. Пачалі, вядома ж, з Лявоніхі, потым пайшлі: Верабей, Польшка задам, Польшка Агата, Матлет, Падгорная, Лысага, Марынінскі кракавяк... Хто не ўмее — давялося па ходзе вучыцца.

Абрад “Жаніцьба Цярэшкі” — з Каляднымі песнямі

ца. А нялёгка: то адна, то другая пара прысаджаліся, каб перавесці дух. Дарэчы, у абрадзе “Жаніцьба Цярэшкі” ўсе танцы былі парнымі, а партнёрамі ніхто не мяняўся: такія тайныя правілы вечара-гульні. Так што па сем патоў сышло ў разгарачаных дзядулек з бабулькамі, ім ужо і за радасць было спыніцца, пастаяць. Зрэшты, што ж яшчэ лепш яднае людзей, чым агульныя цяжкасці, хай сабе і падобнага роду. А яшчэ ж гучаць, западаюць у сьвядомасць маладую такія словы з абрада: “Кацілася кола з клеці, / А жывіце добра, Дзеці! / А жывіце, ня сварыцеся, / У загрудкі ня вадзіцеся!”

А як з танцамі скончылі — то чаго ж без справы стаяць! Накрылі стол, частавацца пачалі: чым багаты, тым і рады. А парадавацца было чаму. Леанід Ільіч, напрыклад, са свайго пчалніка мёду прынёс. Святаслаў Макараў хлеба смачнага напёк — на заквасцы ды з насеннем лёну, мяса натушыў. А Соня Кулікова дранікаў напаякла. У Святланы Бастраковай каша з арэхамі ды садавінай атрымалася — про-

ста смаката. А былі яшчэ на сталі ў Цярэшкі й Гаспадыні сала, бульба, каўбаса... Толькі часу было замала, хутка праляцеў у вясёлай бяседзе. Зрэшты, у нас так заўсёды: як ні збярэмся, то разыходзіцца не хочацца.

А што, спытаеце, з Цярэшкай жаніцьбы атрымаецца? Хто ж ведае: магчыма, нехта праз такую жартаўлівую гульню і сваю палавінку знойдзе. Тады Цярэшку маладажоны ўсё жыццё ўспамінаць будуць. Мы ж яшчэ ўдзячны і гаспадыням сядзібы, Наталлі Ганчарэнцы і Вользе Зангеевай, за тое, што пусцілі да сябе наша свята. Нам, дарэчы, заўсёды прыемна ў іх бываць: іркуцкія беларусы цэняць такое сяброўства. Дзякуем “Званочкам” — Іанульцы і Настульцы Чупраковым, Соні Куліковай, Лізе Таранушэнцы — за іхнія песні! Дзякуй гасцям, якім мы заўсёды вельмі рады, і ўсім актыўным “Крывічам”, якія хораша зладзілі і правялі разам з Цярэшкам жартаўлівую жаніцьбу.

Воля Галанова, кіраўніца маладзёжнага клуба “Крывічы”, Іркуцк

ВЕСТКИ

На аўто і проста пешшу

Тацяна Вішнеўская

Гродна і Друскінінкая рэалізуюць сумесны праект у галіне турызму

У гэтага праекта яскравая назва: “Развіццё турызму праз павышэнне дасведчанасці аб гісторыі і культуры рэгіёнаў”. Ён задуманы, каб на трансгранічнай тэрыторыі становілася больш турыстаў і адпачывальнікаў, каб прыцягнуць іх увагу да багатай гістарычна-культурнай спадчыны Друскінінкая, Гродна, іх ваколіц. Гароды будуць прэзентавацца і як цэнтры інавацый, бізнесу. Партнёрамі па праекце выступаюць Гродзенскі гарвыканкам і мясцовае аддзяленне Рэспубліканскага турысцка-спартыўнага саюза, а таксама муніцыпалітэт Друскінінкая, Балтыйскі інстытут аграбізнесу і Літоўская асацыяцыя сельскага турызму.

Плануецца скласці зводную базу з не менш як сотні тураб'ектаў Друскінінкайскага і Гродзенскага рэгіёнаў, якая будзе прадстаўлена ў тэкставым, відэа- і аўдыяформам на шасці мовах. Будзе створаны і выданне-гід па прылеглых тэрыторыях, ужо распрацоўваюцца чатыры новыя маршруты для аўта-, вела- і пешых турыстаў. Праект плануецца рэалізаваць да 2015 года, яго фінансаванне — амаль 300 тысяч еўра.

ГОД ГАСЦІННАСЦІ

Вясковае натхненне

Юныя мастакі могуць пераўтварыць свае ўражанні ў каштоўныя прызы

Звычайна пасля летняга адпачынку ў нас застаюцца сувеніры, успаміны, а то і архівы фотаздымкаў. Грамадская арганізацыя “Адпачынак у вёсцы” прапануе юным мастакам заглянуць у свае “сховы ўражанняў” ды паўдзельнічаць у аднайменным конкурсе малюнкаў. Ідэю падтрымалі Міністэрства спорту і турызму, Гродзенскі і Брэсцкі аблвыканкамы. Гэта адзін з праектаў інфармацыйна-адукацыйнай кампаніі “Простыя рэчы”.

У Год гасціннасці, лічачы арганізатары, такі конкурс асабліва актуальны. Бо дзе ж яшчэ, як не ў вёсцы, адчуеш сябе найвастрэй жаданым госцем! На конкурс, умовы якога ёсць на сайце арганізацыі “Адпачынак у вёсцы”, прымаюцца малюнкі на тэмы аграэкалогіі, адпачынку на прыродзе і ў вёсцы. Прыняць жа ўдзел у творчым спаборніцтве могуць дзеці ва ўросте ад 6 да 12 гадоў.

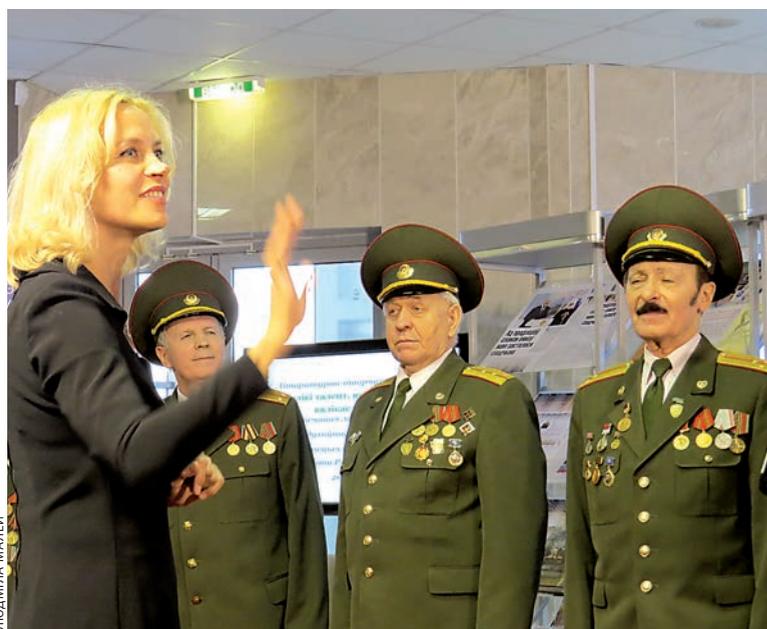
ГОНАР І СЛАВА

На вяршыні прызнання

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Вольга адзначана прэміяй за высокія дасягненні ў справе выхавання дзяцей і вяртання іх да паўнацэннага жыцця. Самае няпростое, лічыць Вольга, гэта знайсці агульную мову з непаўналетнімі, бо да кожнага патрэбен індывідуальны падыход. Але як прыемна ёй з часам сустракаць людзей, якім калісьці дапамагла, шчаслівымі і паспяховымі.

Развіццю творчых здольнасцяў непаўналетніх сірот, інвалідаў, дзяцей з няпоўных і шматдзетных сем'яў дапамагае калектыў Другога нацыянальнага тэлеканала, які ладзіць дзіцячы тэлеконкурс “Я спяваю!” Як расказала дырэктар спецпраекта Анжэла Мікульская, конкурс ужо стаў пляцоўкай для творчасці. Мы даведваемся, якімі няпростымі бываюць дзіцячыя лёсы і бачым: усё можа змяніцца да лепшага, калі вельмі жадаць. Таму сведчаннем і прыклад Аляксандры Лакцівонайвай, васьмігадовая

Ансамбль “Памяць сэрца” выступае ў Нацыянальнай бібліятэцы

пераможца конкурсу спявала і на імпрэзе ў бібліятэцы.

Удзельніцаў сустрэчы парадаваў і невялікі канцэрт яшчэ адных лаўрэатаў — народнага вакальнага

ансамбля ветэранаў вайны, працы і Узброеных Сіл “Памяць сэрца”. Гуртом, які паспяхова развіваецца пры Рэспубліканскім палацы культуры ветэранаў, кіруе Галіна Мацяс.